

**HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİNİN (HASUDER)
YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19) HASTALIğI SÜRECİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ**

Türkiye’de 16 Mart 2020 sabahını Yeni Koronavirüs hastaları ile karşıladık.

Ülkemiz de tüm dünya ile beraber olağanüstü bir dönemden geçiyor. Bilime ve etik değerlerimize her zamankinden daha fazla gereksinimimiz var.

Bu nedenle, uzmanlık alanımızın bizlere yüklediği sorumluluk doğrultusunda Yeni Koronavirüs Hastalığının ülkemizde yönetim süreci ile ilgili aşığıda yazılı olan görüşlerimizi paylaşmak gereğini duyuyoruz.

Öncelikle;

1. Bu sürecin T.C. Sağlık Bakanlığı sorumluluğunda ve bir bilim kurulunun danışmanlığında yürütülmesi;
2. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından gereksinim duyulan COVID-19 Rehberi olmak üzere gereksinim duyulan çeşitli bilgi ve belgelerin hızla üretilmiş olması;
3. Okullarının ve üniversitelerin eğitimlerine ara vermesi, toplantıların ertelenmesi gibi bulaş yoluna yönelik önlemlerin hayata geçirilmesi;
4. Raporlu ilaçlarla ilgili düzenlemelerin yapılmış olması;
5. Tanı testlerinin birden çok merkezde yapılabilir hale gelmesini olumlu olarak değerlendiriyoruz ve çok önemsiyoruz.

Ancak, hastalık süreçleri ile ilgili Çin ve İtalya deneyimleri öncelikli olmak üzere önümüzde uzun bir yol olduğunu ve acilen alınması gereken “yeni” tedbirlerin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda görüş ve önerilerimizi aşığıda paylaşıyoruz:

Bulaş yoluna yönelik alınması gereken önlemlerle ilgili olarak;

- Sürveyans sisteminin geliştirilmesi en öncelikli çalışma alanı olmalıdır. Sürveyans sistemi temaslıları da içine alacak şekilde güçlendirilmelidir. Temaslı ve tanı alanların özellikleri bilinmeden herhangi bir salgının yönetimi mümkün değildir.
- Topluma sosyal izolasyonun önemini anlatılmakla ilgili yetersizlikler olduğu anlaşılmaktadır. Bu konunun önemi her ortam ve fırsatta ısrarla vurgulanmalıdır.
- Sosyal izolasyonu destekleyecek iş hayatı önlemleri hayata geçirilmeli ve çalışanların olası mağduriyetleri önlemelidir.
- Okullarda eğitime ara verilmesi önemli ve yerinde bir uygulamadır. Ancak çocukların evde kalmalarının sağlanması için her ikisi de çalışan ebeveynlerden birinin ücretli izinli sayılmasına yönelik düzenleme sağlanmalıdır.
- İbadethanelerde yapılacak toplu ibadetler sosyal temas izolasyonu ile çalışmaktadır. Acilen cami, kilise ve sinagog gibi toplu ibadetler için de okul, vb. için alınan tedbirler uygulanmalıdır.
- Yurtdışı hareketliliğinin takibi çok önemlidir. Bu kişilerin karantinası kendilerine bırakılmamalı; zorunlu ve ihlali halinde yaptırımlı hale getirilmelidir.
- El hijyeni gibi bazı önlemler tam bir açıklıkla tanımlanmış ve bu nedenle de uygulamada kolayca yer bulmuştur Oysa; sık kullanılan araç ve gereçlerin (cep telefonu, yazar kasalar,) hijyeni ya da odaların havalandırma süreleri (ev, hasta odası) gibi konularda gözlenen bilgi eksikliği ile ilgili bilimsel paylaşımların artırılması gerekmektedir.
- Spor, konser, tiyatro gibi kitlesel aktivitelere ara verilmelidir.
- Hastalık sürecini kötü etkileyecek durumlarla ilgili tedbirlerin önemi bulunmaktadır. Örneğin; tütün kullanımı hastaların seyrini kötüleştirip ölüm riskini arttırmaktadır. Tütün kontrolü gibi ilişkili olabilecek tedbirler olanaklar ölçüsünde gündemde tutulmalı ve özellikle bu dönemde bulaş artırma riski olan nargile kullanımının artmasına fırsat verecek ortak kullanım alanlarına kısıtlama getirilmelidir.
- Dezenfeksiyon işlemi ve dezenfektanların kullanımı ile ilgili başta belediyeler olmak üzere bir standardizasyon getirilmelidir.

Tanı sürecine yönelik alınması gereken önlemlerle ilgili olarak;

- Test merkezleri ve test edilen kişi sayısı hızla artırılması sağlanmalıdır.
- Gelişmelere göre hızla vaka tanımları güncellenmelidir.

Tedavi sürecine yönelik alınması gereken önlemlerle ilgili olarak;

- Önümüzdeki günlere 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarının üzerinde baskının artması beklenen bir durumdur. Yapılan kamusal açıklamalara göre öngörü vaka sayısı artacağı yönündedir. Sağlık sistemimizin başta vaka olmak üzere projeksiyonlara uyumu tartışılmalı ve gerekli önlemler saptanmalıdır.
- Hastanede yapılacak işlemlerde olası ya da kesin hastaya yaklaşım ile ilgili tanımlanmamış bir alan kalmaması önemlidir. Bu konudaki algoritmalar sahadan gelen bildirimler doğrultusunda güncel tutulmalıdır.
- Bölgesel olarak yoğun bakımların kullanımı ile ilgili mevcut yapılanmadaki sorun olasılığı olan durumlar giderilmelidir.
- Sağlık personelinin fedakarca çalıştığı ve çalışacağı bilinmelidir. Ancak, yorgunluk, hastalanma vb. gibi nedenlere sağlık işgücünün nasıl destekleneceğın çok önemli bir planlamadır. Bu konuda öngörölü ve sağlık çalışanlarının da yaşamlarını koruyucu tedbirler alınmalıdır.

Genel olarak;

1. Bilgi, panik ortamının bertaraf edilmesinde en önemli güçtür. Bilgi akışında şeffaflık sağlanmalıdır. Bu nedenle, T.C. Sağlık Bakanlığı çalışmalarının üniversiteler, meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri gibi kurum ve kuruluşlarla geniş bir tabanda sürdürmesi bilimin geniş bakış açısıyla da uygun olur. Bu noktada; özellikle Türk Tabipleri Birliği (TTB), TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu (TTB-UDEK) ile paylaşımlar yapılması önemlidir.
- Kamuoyuna farklı şekillerde yansıyan “fırsatçılar” ile ilgili güvenlik önemleri alınmalıdır (Evleri corona test taraması diye ziyaret eden sağlık personeli taklitçileri gibi).
  - Bireysellik ile ilgili oluşabilecek tehlikenin boyutu konusunda sağlık eğitimi sürdürülmelidir (Uçağa binmeden ya da uçakta ateş düşürücü içenler gibi).
  - Göçmenler gibi hassas gruplar ile ilgili damgalanma olasılığına ve bu kişilerin sağlık hizmetine ulaşımındaki engellere yönelik önlemler alınmalıdır.
  - Diş hekimliği gibi sağlık ekibinin diğer gruplarındaki risklerin de tanımlanması ve işlemlerin seçici hale getirilmesi ve gerekirse bu kişilerin salgın süreçlerinde iş gücü olarak değerlendirilmesi planlamalıdır.
  - Her gün televizyonlarda yer alan ve hatta kanal kanal gezen spekülatif, kanıta dayalı olmayan söylemlerle bilgi kirliliği ve hatta hatalı uygulama ve paniğe yol açanlar hakkında uygun önlemlerin alınması yararlı olacaktır.
  - Sağlık hizmetlerinin ücretsiz sunulması ile ilgili mevzuat dayanağımız tamdır. Herkesin test tanı ve tedavi giderleri ücretsiz olmalıdır.

Sağlık çalışanları fedakârca görevinin başındadır. Onların da aileleri, kendi ve sevdikleri ile korkuları vardır. Yoğun çalışma saatleri, ölüm ve etik sorunlar vb. ile karşı karşıya kalma riski taşımaktadırlar. Sağlık çalışanının korunması için her türlü önlem alınmalıdır. Bu sorumluluk belki de yöneticilerimizin en önemli ve öncelikli sorumluluğudur. Sağlık çalışanlarının her çatışma ve afet döneminde olduğu gibi karşı karşıya kaldıkları etik sorunlar ise meslek ile ilgili etik değerlerimize daha çok sarılarak ve sahip çıkarak, gündelik pratiğimize uygulayarak aşılabilir.

Son olarak;

- ✓ Vatandaş olarak her birimizin sorumlulukları bulunmaktadır.
- ✓ Sağlık Bakanlığı'nın koordinasyonunda sürdürülen ve topluma iletilen önerileri ciddi şekilde hayatımıza geçirmek en önemlisidir.
- ✓ Aciliyeti olmayan, ertelenebilecek sağlık sorunlarımızı için sağlık kuruluşlarını meşgul etmemeliyiz.
- ✓ Bilim insanlarına ilaç ve aşı için gerekli zamanı kazandırmalıyız.
- ✓ Zaman, dayanışma zamanıdır.
- ✓ Zaman, hepimizin birbirimize karşı daha çok sorumluluk ve saygı duyma zamanıdır.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)